

УДК 070(477.43) ПОДОЛЯНИН “1992/2012”

О.В.Будзей

“Подольанин” в інформаційному просторі Хмельниччини (1992–2012 рр.)

У статті розповідається про першу в Кам’янці-Подільському приватну газету “Подольський листок”, про невдачу спроби 1901 р. видавати в місті приватну газету “Подольанин”, про реалізовані проекти видання “Подольанина” в 1910–1917 та 1941–1944 рр. Основну увагу приділено народження та становленню приватної газети “Подольанин” у 1992–2012 рр.

Ключові слова: газета “Подольанин”, Кам’янець-Подільський, приватна справа.

Про важливість приватної ініціативи для успішної реалізації будь-якої справи може свідчити історія приватної газети “Подольанин”, яка 26 грудня 2012 р. відзначила 20-річчя з дня виходу першого номера.

Перша спроба видавати в Кам’янці-Подільському приватну газету припадає ще на ХІХ ст. Піонером цієї справи став журналіст і письменник Борис Миколайович Сторожевський (1850–1898), який у 1881–1882 рр. видавав у Кам’янці-Подільському “Подольський листок”¹. Газета виходила тричі на тиждень, вигідно відрізнялася від багатьох провінційних видань 1880-х рр. ґрунтовністю та різкістю критики деяких сторін суспільно-політичного життя і економічних відносин у Росії². Вихід часопису припинився “через обставини важкі й редакцією не передбачені”³. Після цього преса Кам’янця-Подільського, як і всієї Подільської губернії, знову обмежилася двома офіційними виданнями: “Подольськими губернськими ведомостями”, які виходили двічі на тиждень, та “Подольськими єпархиальними ведомостями”, які виходили двічі на місяць⁴.

Нову спробу видавати в адміністративному центрі Подільської губернії приватну газету було зроблено тільки на початку ХХ ст. Юхим Сіцінський писав: “Нарешті, 1901 року була спроба знову видавати приватну газету, з найменуванням “Подольанин”, і було отримано дозвіл на видання, але справа тим і скінчилася: дозволеної газети не вийшло жодного номера”⁵. Розповімо детальніше про обставини, пов’язані з цим проектом. Ще влітку 1900 р. один з бібліографічних журналів, який видавався в Санкт-Петербурзі, сповістив, що “кам’янець-подільський домовласник Четвериков порушив клопотання про видання в Кам’янці щоденної газети “Подольанин”⁶. Розгляд клопотання розтягнувся десь на півроку, але завершився успіхом. Як повідомив у березні 1901 р. “Книжный вестник”, 17 січня 1901 р. потомственному почесному громадянину Іванові Олексійовичу Четверикову було дозволено видавати в місті Кам’янці-Подільському, з дозволу попередньої цензури, під редакторством титулярного радника Митрофана Антоновича Трублаєвича, щоденну газету під назвою “Подольанин” за програмою: 1) Урядові розпорядження; 2) Теле-

грами; 3) Статті, що стосуються науки, мистецтва, сільського господарства, прикладних знань тощо; 4) Кореспонденції з Подільської губернії та інших місць; 5) Загальна хроніка; 6) Хроніка місцевого життя; 7) Чужоземні звістки; 8) Огляд друкованих видань (бібліографія); 9) Судова хроніка без права обговорення судових рішень; 10) Театральні рецензії; 11) Різні звістки; 12) Довідковий відділ: біржові відомості, списки справ, призначених до слухання в місцевому суді та з'їзді, резолюції щодо судових справ і т. д.; 13) Оголошення. Передплатна ціна на рік із доставкою та пересиланням становила 6 рублів, для духовенства і сільських учителів було передбачено знижку на один рубль⁷. Про нову газету під редагуванням Трублаєвича з'явилася також кореспонденція в №46 "Санкт-Петербурзьких ведомостей" за 1901 р., про що згодом повідомив "Литературный вестник"⁸.

Про запланованого редактора першого можливого "Подольнина" дещо можна довідатися зі спогадів Віктора Приходька "Під сонцем Поділля": "Із старших людей, бувших "українофілів", що увійшли в новозасновану "Просвіту" і брали в ній активну участь, треба згадати ще Митрофана Антоновича Трублаєвича – родом подолянина, із духовної сім'ї, також уже старшого літами, коли почала працювати "Просвіта". В свій час він скінчив правничий факультет Київського університету і, мабуть, як і інші його сучасники-студенти, був під впливом проф. Антоновича та української громади. Але пізніша його діяльність, служба, оточення й т. п. також, очевидно, зробили те, що він не виявляв себе активно, як українець. Трублаєвич у своїм житті перейшов дуже багато всяких служб, посад і становищ. Він був адвокатом, мировим посередником, головою з'їзду мирових посередників, далі, коли на Поділлі заведено так зване "куце земство", він був довгий час членом Подільської Губерніяльної Управи "по делам Земского Хозяйства" і, нарешті, виїхав із Кам'яця у Верхнедніпровськ, як нотар. Трублаєвич не був звичайною сірою людиною. Добрий правник, людина широкоосвічена й прогресивна, гарний землець. Але його "неблагонадійність" постійно ставала на перешкоді його кар'єрі. У Подільській "Просвіті" він був членом управи і, так би мовити, юрисконсультом Товариства: складав статути, умови, а найбільше – всякі пояснення до адміністрації"⁹.

Хоч "Подольнин" і не виходив, але 1904 р. "Большая энциклопедия", що видавалася під редакцією Сергія Южакова, вмістила невеличку (на три рядки) статтю про новий кам'янецький часопис, причому перекурила ім'я редактора: Трубников замість Трублаєвич¹⁰.

Щодо видавця "Подольнина", то, як засвідчує адрес-календар Подільської губернії 1904 р., Іван Олексійович Четвериков проявляв велику активність у багатьох сферах. Він був дійсним членом Подільського губернского статистичного комітету, членом від платників губернского з промислового податку присутствія, членом попечительної ради Кам'янець-Подільської "в пам'ять Государя Императора Александра III" громади сестер милосердя, членом Кам'янець-Подільського попечительного про бідних комітету, членом

Кам'янець-Подільського товариства взаємного кредиту¹¹. Не меншу його активність зафіксовано і в Пам'ятній книжці Подільської губернії на 1911 рік¹². Крім того, тоді Іван Олексійович був гласним Кам'янець-Подільської міської думи. Мешкав він у власному будинку на Новому плані – на Семінарській площі (нині на цьому колишньому майдані розташований головний корпус Подільського державного аграрно-технічного університету)¹³. Активно проявляла себе в громадському житті і дружина Четверикова – Анастасія Мефодіївна. Вона була членом ради Кам'янецького Іоанно-Предтеченського православного братства, помічницею попечительниці Кам'янецького дитячого притулку (до речі, попечительницею була сама Софія Миколаївна Ейлер – дружина подільського губернатора)¹⁴.

Після цієї невдачі з приватною газетою знадобилося майже 10 років, щоб у місті став виходити часопис під придуманою ще 1900 р. назвою “Подільянин”. 4 вересня 1910 р. подільський губернатор (ним тоді був Олександр Ейлер) видав раді Подільського союзу російських націоналістів свідоцтво на видання в Кам'янці-Подільському щоденної газети “Подільянин” під редакцією дворянина Бориса Володимировича Плеського. Через 10 днів, 14 вересня, вийшов перший номер¹⁵. До речі, передплатна ціна на 1911 рік для нової газети була такою ж, як і передбачена 10 років тому для запланованого видання Четверикова, – 6 рублів. Щоправда, пільг для жодних категорій передплатників не пропонувалося¹⁶.

Як засвідчують відомості від 30 жовтня 1913 р., надані начальникові Подільського губернського жандармського управління, “Подільянин” отримував субсидію від Подільського губернського земства¹⁷. Того ж 1913 р. його щоденний тираж становив від 3600 до 3700 примірників. Крім того, довідуємося, що газета “піддавалася конфіскації за статтю в номері від 26 жовтня 1913 р., яка містила в собі збудження однієї частини населення проти іншої та осуд Київської поліції у зв'язку зі справою Бейліса”¹⁸. Всього побачило світ 1863 номери газети, останній – 29 червня 1917 р.¹⁹.

7 вересня 1941 р. в Кам'янці-Подільському побачило світ перше число української газети “Подільянин” – органу окружного комісаріату. В умовах німецької окупації часопис (видавався упродовж 1941–1944 рр.) намагався стояти на захисті української нації, сповідував необхідність зберегти найкращі народні традиції, інформував читачів про злочини сталінського режиму, постійно друкував матеріали з історії Поділля²⁰.

Започаткований наприкінці 1992 р. “Подільянин” став третьою (а якщо зважити на нереалізований проект 1901 р., то четвертою) газетою з такою назвою в Кам'янці-Подільському. Історію народження цього часопису вперше детально було висвітлено в статті одного із засновників сучасного “Подільянина” Олега Будзея, опублікованій 3 травня 2002 р. з нагоди Всесвітнього дня свободи преси²¹. Про народження та становлення газети також розповів її засновник і перший головний редактор Віталій Бабляк в інтерв'ю з нагоди 15-річчя часопису. Саме робота в архіві, де зберігалася підшивка дорево-

люційного “Подільчина”, згодом наштовхнула Віталія Петровича на думку саме так назвати і нову газету²². Чимало матеріалів, присвячених розвитку газети, історії її найпопулярніших рубрик і тем розміщено в ювілейному номері “Подільчина” від 21 грудня 2012 р., який вийшов під гаслом “Ми пишемо історію вже 20 років”²³.

Народження нової газети розпочалося в травні 1992 р., коли її майбутні засновники ще працювали в редакції газети міськради “Кам’янець-Подільський вісник”, проте з кожним днем усе зриміше стала зароджуватися та визрівати ідея створення в регіоні першої приватної газети “Подільчин”. “Кам’янець-Подільський вісник” тоді був газетою молодою, яка ще тільки намащувала свій шлях. Новою міською владою, обраною в березні-квітні 1990 р., газета задумувалася як видання демократичне, альтернативне до компартійного “Прапора Жовтня”. 7 вересня 1990 р. тодішній голова міськради Михайло Аносов, висловлюючи своє бачення нового видання, навіть назвав створювану газету народною, тобто “доступною, зрозумілою і близькою всім”²⁴. У вересні, жовтні та грудні 1990 р. побачили світ три пробні випуски нового часопису, а з 1 січня 1991 р. було налагоджено його регулярний – двічі на тиждень — випуск і тим самим покладено край багатолітній монополії “Прапора Жовтня” (нині “Край Кам’янецький”) на висвітлення подій у регіоні. Нову газету очолив досвідчений редактор, депутат обласної ради (а в ній – голова фракції “Демократичне Поділля”) Іван Покотило.

“Вісник” одразу ж став рупором для зголоднілих на публікації демократичних сил міста і, отже, здавалося би, з перших чисел зарекомендував себе як видання антикомуністичне. Проте газета, ведучи свою лінію, спокійно надавала шпальти опонентам (як, скажімо, 20 квітня 1991 р. першому секретареві райкому КПУ Тарасові Муравці для розлогої статті “Зосереджувати зусилля на головних напрямках”, 19 червня 1991 р. для добірки листів читачів, сповнених дошкульної критики на адресу газети). Міськрада як засновник газети за поточними клопотами досить швидко забула про неї. І довелося колективу редакції вже 20 квітня звернутися з відкритим листом до голови міськради і міськвиконкому Михайла Аносова та депутатів. Проте сесія міськради не знайшла часу розглянути листа. Все закінчилося тим, що в жовтні Іван Покотило подав заяву на звільнення, оскільки “в умовах фінансової та інформаційної блокади” не зміг належним чином виконувати свої обов’язки.

4 листопада 1991 р. “Вісник” очолив Віталій Баблик, спочатку як виконувач обов’язків редактора, а з 24 січня 1992 р. як повноцінний редактор, затверджений сесією міськради. Новий редактор газети теж відчув: щоб видання набирало силу, треба щось робити. Тому в травні 1992 р. колектив редакції “Кам’янець-Подільського вісника” вийшов із пакетом конкретних пропозицій на сесію міськради:

- 1) трудовий колектив стає співзасновником видання;
- 2) газета набуває обласного статусу;
- 3) періодичність виходу часопису зростає з 2-х разів на тиждень до 4-х;

4) газета на область виходить під лаконічнішою та промовистішою назвою “Подільнянин”.

15 травня сесія міськради з усіма пунктами, крім четвертого, погодилася. Отже, “Подільнянин” тоді, в травні 1992 р., не народився. Але слово “Подільнянин” як можливу назву газети вже було промовлено.

“Вісник” усе активніше та прицільніше аналізує дії владних структур міста, адже в газеті працюють два депутати міськради (Віктор Єрменчук і Олег Будзей), а редактор Віталій Бабляк і його заступник Олександр Доложевський – досвідчені журналісти, що пройшли добрий вишкіл у “Прапорі Жовтня”. Тому гострі і разом з тим аналітичні публікації “Приватизація розпочалась?” Доложевського у свіавторстві з депутатом міськради Анатолієм Кучером (20 червня), “Загадка Михайла Аносова” Будзея (24 червня), “Лобашов повертається?” Бабляка (27 червня), “Логіка абсурду” Єрменчука (1 липня), серія “Чи була у мисливця голова?” Будзея (15, 18 липня і 5 серпня) викликають широкий резонанс у читачів і водночас роздратування голови виконкому та його найближчого оточення. З кінця червня починається фінансова блокада “Вісника” – закладена в бюджеті дотація, незважаючи на численні звернення редактора, газеті не надається.

Прочитуємо думку про тогочасний “Вісник” музичного коментатора Українського радіо Оксани Прилиппо, яка в червні 1992 р. проводила відпустку в Кам’янці-Подільському та регулярно купувала “Вісник” у кіоску. Ось що написала Оксана Анатоліївна в листі до редакції:

“Завжди читала Вашу газету із зацікавленням, хоча номери були за якістю нерівнозначними – і це природно. Подобається мені і верстка, і влучні, з інтригою, назви рубрик, статей, дописів. Є якась магія у тому, що, коли береш номер, – відчуваєш, з яким настроєм робилася газета: чи натхненно, чи байдуже. А Ваш “Вісник” – повторююсь – щоразу брала в руки із задоволенням. Одним словом, вітаю колектив і бажаю успіхів, натхнення”²⁵.

Творчий потенціал “Вісника” був тоді надзвичайно високим. Крім названих вище журналістів, у газеті працювали художник Ігор Романенко, літературознавець Віталій Мацько (нині доктор філологічних наук), енергійний Михайло Коцюбанський, майстриня душевних розмов Юлія Яворська, досвідчений фотокор Микола Сідаш (у жовтні його змінив Микола Мостовий). Здавалося, варто тільки демократичній владі та колективу редакції сісти за “круглий стіл” переговорів і затіяти діалог, як усе стане на свої місця. Але влада на діалог не йде.

Ситуація загострюється. 15 серпня на знак протесту проти невиконання владним співзасновником газети своїх обов’язків щодо видання, відстоюючи право журналістів мати свою думку та вільно висловлювати її, “Вісник” виходить з численними білими плямами. 9 вересня побачив світ спеціальний блокадний випуск газети (де, до речі, вперше було вміщено карикатуру на чинного найвищого місцевого діяча). Часопис видається на гроші, взяті в кредит. І депутати нарешті (після літніх канікул) звертають увагу на газету і

14 вересня ухвалюють:

- 1) фінансувати газету до кінця бюджетного року;
- 2) для розгляду конфлікту створити спеціальну депутатську комісію.

І все ж інтереси сторін діаметрально розбіглися: влада мріяла накинути вуздечку на газету, а газета мріяла вирватися на волю. У листопаді 7 працівників редакції реєструють як засновники обласну газету “Подільнин”. Це 41-річний Віталій Бабляк, 39-річний Олег Будзей, 37-річний Олександр Доложевський, 36-річний Михайло Коцюбанський, 31-річна Юлія Яворська, 27-річний Віктор Єрменчук і 26-річний Ігор Романенко.

Журналістську освіту мали тільки двоє – Юлія Яворська, яка 1986 р. заочно закінчила факультет журналістики Київського університету, редагувала багатотиражку педінституту “Радянський студент”, а з грудня 1990 р. (з часу заснування) працювала кореспондентом “Кам’янець-Подільського вісника”, й Ігор Романенко, який у 1984–1988 рр. навчався на факультеті журналістики у Львівському вищому військово-політичному училищі, проходив гарт у військових газетах, а з травня 1992 р. працював коректором газети міськради. Писав він і статті, але робив це в два етапи: спочатку викладав думки російською мовою, потім перекладав їх українською. А ще шпальти “Вісника” прикрашали дотепні Ігореві малюнки.

Трос засновників закінчили три різні факультети Кам’янець-Подільського педінституту: Віталій Бабляк – 1972 р. історичний, Олег Будзей – 1974 р. фізико-математичний, Віктор Єрменчук – 1990 р. філологічний. Олександр Доложевський теж закінчив педінститут, але в Рівному, де 1976 р. здобув фах учителя російської мови та літератури. Не здобув вищої освіти, але здобув великий життєвий досвід в експедиціях, в Афганістані Михайло Коцюбанський.

Сесія, що відбулася 1-3 грудня 1992 р., поставила крапку в затяжному конфлікті, звільнивши Віталія Бабляка з посади редактора “Вісника”. Віталій Мацько та Юлія Яворська залишилися творити газету міськради (саме міськради, бо сесія попутно скасувала свою травневу ухвалу про право трудового колективу бути співзасновником газети).

3 грудня в одному з кафе на Соборній відбулося перше організаційне засідання шести засновників, на якому головним редактором “Подільнина” було обрано Віталія Бабляка. Далі п’ятеро засновників, крім Віталія Бабляка, звільненого ухвалою сесії, написали заяви про звільнення з “Вісника” і тут же заяви на ім’я головного редактора “Подільнина” про прийняття на роботу. У новій газеті заступником головного редактора та водночас літературним редактором став Олег Будзей, відповідальним секретарем і водночас художнім редактором – Ігор Романенко, технічним редактором – Михайло Коцюбанський, редакторами відділів – Олександр Доложевський і Віктор Єрменчук. Відповідні накази про їхнє призначення мають дату “4 грудня 1992 року”. Це і є дата створення редакції “Подільнина”. Оскільки кожен із шістки був редактором, то Віталій Бабляк уперше в історії кам’янецької преси став іменуватися головним редактором.

Уже 26 грудня 1992 р. в кіосках “Укрпреси” з’явилося перше число приватного “Подільянина”.

Звичайно, приватна газета в Кам’янці-Подільському рано чи пізно народилася би (як, скажімо, ідея 1-2 журналістів, що зуміли знайти фінансового донора). І, цілком ймовірно, швидко би загинула (як, для прикладу, “Наша справа” чи “Моя газета”). Але щодо “Подільянина”, то тут, по-перше, за справу взявся сформований творчий колектив, по-друге, із сильним азартом довести свою правоту. І, напевне, тому, втрачаючи на старті співзасновника за співзасновником, ядро трудового колективу “Подільянина” все ж зуміло реалізувати задумане.

Кредо нової газети чітко було висловлено в “Слові до читачів”, опублікованому 26 грудня 1992 р.:

“Сьогодні Ви тримаєте в руках перше число “Подільянина”. Перше число першої в регіоні приватної газети.

У Вас одразу виникли запитання? Приміром, чому приватна? Просто групі добродіїв, які донедавна працювали у “Кам’янець-Подільському віснику”, обридло працювати в “офіційному органі” (саме ним бажало бачити “Вісник” міське начальство). Тож зареєстрували свою газету, ставши її засновниками. Самі – господарі, самі – газетарі.

“Подільянин” – газета незалежна. У ній не буде заборонених тем, на газетних шпальтах може виступити будь-хто і вільно висловити свої думки. Мірилом будуть лише дві речі – здоровий глузд і закон “Про друковані засоби масової інформації в Україні”²⁶.

Звісно, місто обговорювало питання про те, кому служитиме новостворена газета. Тому в наступному номері від 31 грудня 1992 р. головний редактор під рубрикою “Шила в мішку не втаїш” віджартувався від настирливих запитань у такий спосіб:

“Ще не вийшло перше число “Подільянина”, ще не встигли газетарі обжитись на новому місці, а редакцію засипали запитаннями на кшталт: “Інтереси якої партії обстоюватимете?”. Відверто кажучи, в нас не було бажання розголушувати це (до початку нових виборів), але, виходячи з того, що таємницю надовго не збережеш, ми урочисто заявляємо: Є ТАКА ПАРТІЯ! Є і називається вона – Всеукраїнська партія любителів пива (ВУПЛП). Її створено 22 березня 1992 року в Києві”.

А завершувалася ця замітка закликком: “Шановні земляки! Вступайте до лав Всеукраїнської партії любителів пива! Від світлого пива – до світлого майбутнього!”²⁷.

Хоч “Подільянин” було зареєстровано як газету з правом виходити чотири рази на тиждень обсягом до 16 сторінок щономера та ще й на всю Хмельницьку область, але на перших порах завдання було набагато скромніше: обслуговувати місто й район, виходити двічі на тиждень на чотирьох сторінках. Приватних друкарень тоді в місті ще не було, про друкарні інших міст годі було й думати (бо де ж брати гроші ще й на транспортні витрати), тож варіант

для випуску “Подолянина” був єдиний – міська друкарня. Її очолював В’ячеслав Девін, який не побоювся підтримати опозиційний до влади “Подолянин”.

У тій же друкарні знайшлася і кімната для редакції. Свого часу Віталій Бабляк, коли ще випускав “Магістрат”, закріпив цю кімнату для своїх проєктів. Невдовзі до цієї додалася ще одна кімната в друкарні. А через рік Віталій Петрович домовився з Будинком зв’язку на Соборній про оренду ще однієї кімнати, де, не добираючись у Старе місто, кам’ячани могли давати оголошення. Там розмістилося бюро інформації та реклами (скорчено – БІтаР), яке очолив Олександр Кучер.

Оскільки “Кам’янець-Подільський вісник” і “Край Край Кам’янецький” теж видавалися в міській друкарні, то третій міській газеті вклинитися в її графік було важко. Єдиним виходом стало не віддавати друкарні тексти для набору, як це робили дві інші газети, а забезпечити такий набір у редакції. Для цього потрібен був комп’ютер. Коли Бабляк ще очолював “Вісник”, підприємець Юрій Шабага дав йому в безстрокове користування комп’ютер – радянський клон американського комп’ютера ІВМ РС – з чорно-білим монітором. Для набору текстів і зберігання інформації цього було достатньо. Оскільки Олег Будзей до переходу на журналістську роботу 8 років пропрацював програмістом у ПКБ АСУ, то мав досвід роботи з комп’ютерами. На перших порах йому доводилося самому набирати тексти – як свої, так і чужі. У січні 1993 р. до редакції завітала 32-річна Ольга Жмудовська зі своїм тодішнім чоловіком Андрієм Шкляруком. Ольгу зарахували в штат редакції як оператора. А Андрій як грамотний фахівець згодом позаштатно взявся за обслуговування редакційного комп’ютерного парку, адже 1994 р. до одинокого комп’ютера Шабаги додалося ще два. Спочатку від директора ПКБ АСУ Василя Ширка, який навесні 1994 р. балотувався до Верховної Ради. Ще один комп’ютер став подарунком від Адама Яхієва. Це була техніка не першої молодості, але редакцію вона виручила.

Ольга Жмудовська зарекомендувала себе не тільки добрим оператором, але й вправним майстром пера. Так, 6 березня 1993 р. з’явилися її роздуми схарпудженої мами “Вдаримо бубенцями по залишках імперії?”, а ще раніше, 20 лютого, “Плітки від баби Ольки”, які стали постійною рубрикою, згодом перейменованою на “Кам’янецькі придибенції”. У листопаді 1993 р. Ольга Володимирівна змінила на посаді редактора відділу інформації та реклами Віктора Срменчука, який з ініціативи Віталія Бабляка перейшов на роботу в мотобольний клуб “Поділля” начальником команди. Так знову з’явилося вакантне місце оператора, яке невдовзі посіла 23-річна Ольга Міркотан, що нині працює на посаді заступника головного редактора “Подолянина”.

Бухгалтером у редакції працював Володимир Бердник. У “Подолянині” він друкував статті на економічні теми, а також іронічні вірші. Згодом редакційну бухгалтерію взяла в свої руки Белла Нудельман.

Першим коректором “Подолянина” була Алла Аркадіївна Бабляк – тодішня дружина Віталія Петровича. Восени 1993 р. на півставки до коректорської

роботи долучилася 20-річна Тетяна Лук'янова, яка закінчувала філологічний факультет місцевого педінституту та друкувала в "Подільщині" свої вірші. А журналістський колектив поповнила 18-річна Наталія Ковальчук.

Редакція не тільки поповнювалася кадрами, але й з різних об'єктивних причин втрачала їх. Ще в січні редакцію покинув Олександр Доложевський, у лютому – Михайло Коцюбанський. Третім засновником, що перестав працювати в редакції, став Віктор Єрменчук. Тож газету було перереєстровано на трьох засновників, які працювали в редакції, – Віталія Бабляка, Олега Будзея та Ігоря Романенка. Вигравши конкурс на заміщення вакантної посади редактора "Кам'янець-Подільського вісника", Олег Будзей 20 грудня 1994 р. очолює редакційний колектив газети міськради²⁸. Улітку 1996 р. внаслідок робочого конфлікту між Віталієм Бабляком і Ігорем Романенком останній написав заяву про звільнення і переїхав до Вологди²⁹. Тож сталося так, що єдиним засновником газети залишився Віталій Бабляк.

Навколо "Подільщини" сформувалася потужна армія позаштатних дописувачів. Ще 13 січня 1993 р. на шпальтах газети відбувся журналістський дебют Лариси Підгірної – тоді учениці 11-го класу ліцею, а нині головної редактора громадсько-інформаційного видання "Promo Lux". Вона стала переможницею першого конкурсу, проведеного "Подільщиною", на тему "Моє ім'я – купон"³⁰.

Цікавинками з польської преси радував читачів соціолог Ігор Мазурик. На військову тематику дописував ветеран Великої Вітчизняної війни Михайло Дубовицький. Широко були представлені в газеті і поети. Тодішні студенти педінституту Андрій Бондар і Світлана Матвієнко, які дебютували віршами в "Подільщині", нині стали професійними письменниками. Ще один студент – Олексій Кошель, який перші вірші опублікував ще школярем у "Прапорі Жовтня", теж активно співпрацював з "Подільщиною". Сьогодні він є автором двох збірок віршів, захистив кандидатську з історії. А ще шпальти "Подільщини" прикрашали вірші Наталі Секрідової, Оксани Бондарчук, Олександра Степанова, бувальщини В'ячеслава Полятинчука.

Уже в перший рік видання "Подільщини" привабив читачів низкою якісних матеріалів на історичну тематику. Серед них, передусім, варто виділити серію публікацій Віталія Лозового, тодішнього завідувача відділу новітньої історії Кам'янець-Подільського історичного музею-заповідника, а згодом – доктора історичних наук, професора кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Адже Віталій Станіславович чи не першим у місті порушив незнаний на той час потужний пласт кам'янецької історії 1918–1920 рр. Тож публікації про діяльність у Кам'янці на Поділлі таких визначних постатей української історії, як Михайло Грушевський, Іван Огієнко, Симон Петлюра, Євген Петрушевич, Дмитро Дорошенко, Ісак Мазепа, Володимир Чехівський, Никифор Григорієв, відкрили читачам "Подільщини" очі на зовсім не відомі сторінки з життя міста над Смотричем.

Важливим став і цикл публікацій про знищені храми Кам'янця наукового співробітника державного історико-архітектурного заповідника Андрія Зад-

рожнюка, нині – кандидата історичних наук, доцента кафедри історії України нашого національного університету. На сьогодні вже відродилися два знищені храми – Свято-Троїцький та Олександра Невського – з п'яти, описаних у циклі Андрія Борисовича.

Того ж 1993 р. “Подолянин” започаткував цикл “Старе місто: майдани, вулиці, провулки”, в якому з’явилися публікації про Польський і Вірменський ринки, Кузнечну вулицю Ганни Ківільші та Галини Осетрової з наукового-дослідного відділу ДІАЗу (нині – НІАЗ “Кам’янець”). 2003 р. Ганна Болеславівна та Галина Олександрівна стали співавторами туристичного путівника “Кам’янець-Подільський”, в якому знайшли відгомін і ті давні публікації в “Подоляннині”. А сам “Подолянин” упродовж 2002–2005 рр. у численних матеріалах рубрики “Ім’я на мапі міста”, яку вів Олег Будзей, посприяв тому, що 2005 р. побачила світ книжка Олега Васильовича “Вулицями Кам’яня-Подільського”.

Серед авторів 1993 р. бачимо також тодішнього директора історичного музею-заповідника Стефанію Баженову та співробітника цього ж музею Валерія Нестеренка. За час, що сплив відтоді, Валерій Анатолійович захистив кандидатську дисертацію з історії, а Стефанія Едуардівна – кандидатську, а потім і докторську, і теж з історії. Активно підтримав “Подолянин” у найважчі роки становлення (зокрема, посприяв випуску історичних додатків “Подолянин плюс”) і кандидат історичних наук Сергій Трубочанінов, який нині відомий також як видавець якісної літератури з історії Подільського краю.

Плідно співпрацював із газетою кандидат історичних наук Микола Петров. У “Подоляннині” Микола Борисович опублікував ґрунтовні статті про Польський ринок, а в співавторстві з доктором історичних наук Іоном Винокуром – про першопочатки Кам’яня-Подільського.

Величезний інтерес читачів упродовж перших двох років виходу “Подолянина” викликала публікація в ньому з номера в номер нарисів про села Кам’янець-Подільського району та окраїнні мікрорайони Кам’яня-Подільського з рідкісної тоді книги під редакцією Юхима Сіцинського “Приходи и церкви Подольской епархии”. 2009 р. цю унікальну працю було перевидано в Білій Церкві.

Досить популярною у читачів була ініційована Віталієм Бабляком рубрика ретроновин “Про що писалося...”, яку в 2008–2011 рр. вела Ольга Будзей. У ній подавалися важливі, цікаві та повчальні факти з газет минулих років.

Молодій газеті потрібна була також яскрава сентиментальна публікація. Тоді якраз не так давно закінчився показ телесеріалу “Богатые тоже плачут”. Віталію Бабляку пощастило роздобути кілька номерів однієї газети з продовженням цієї історії в романі мексиканської письменниці Марі Клементос. Тож 27 січня 1993 р. “Подолянин” став друкувати продовження “Богатых” (російською мовою). Після шостої подачі запас привезених газет вичерпався, а свіжих газет із продовженням не було. Тож редакція “Подолянина” взяла тайм-аут під шляхетним приводом порадитися з читачами, чи варто продов-

жувати публікацію цієї сентиментальної історії. А тим часом звернулася до редакції газети, в якій ця історія публікувалася, з проханням надіслати решту номерів. Пауза тривала дев'ять номерів. Невдовзі колеги відгукнулися – і 20 березня публікація “Богатых” відновилася й успішно завершилася 28 квітня.

Сьогодні важко уявити “Подільянин” без трьох сторінок “Комісійки” з безкоштовними приватними оголошеннями, без трьох сторінок комерційних оголошень. А починалося все з чотирьох оголошень “Комісійки” в “Подільянині” від 30 січня 1993 р.

Ідею “Комісійки” до Кам’янця-Подільського привіз Ігор Романенко, який з травня 1992 р. працював коректором газети міськради “Кам’янець-Подільський вісник”. Його брат Роман успішно застосував “Комісійку” для розкрутки у Володзі газети “Русский Север – Пятница”. Ідея привабити до газети читачів безкоштовним розміщенням у ній їхніх приватних оголошень припала до душі тодішньому редакторові “Вісника” Віталієві Бабляку. Громадяни, які побачили, що набагато ефективніше зателефонувати до редакції та безкоштовно дати оголошення, ніж розвішувати їх по місту на стовпах, підтримали починання газети. Так, 19 вересня 1992 р. “Вісник” у рубриці “Комісійка” опублікував уже 28 приватних оголошень (у чотирьох розділах – “Міняю”, “Куплю”, “Продаю”, “Різне”).

Але в грудні 1992 р. кістяк журналістського колективу “Вісника” покинув часопис міськради, щоб створити власну газету – “Подільянин”. Віталій Мацько, якому доручили виконувати обов’язки редактора “Вісника”, не зрозумів значення “Комісійки” для розкрутки газети, тож із січня 1993 р. відмовився від неї.

Натомість “Подільянин”, якому така політика нового очільника “Вісника” розв’язала руки для маневру, активно взявся за розкрутку “Комісійки”. 23 січня 1993 р. “Подільянин” закликав читачів безкоштовно розміщувати приватні оголошення в газеті, а 30 січня подав перші чотири, що тоді надійшли. На кінець року рубрика значно посоліднішала. Так, 18 грудня в “Комісійці” було опубліковано 91 оголошення. Вона вже займала півсторінки газетної площі, а з початку наступного року – цілу шпальту в суботньому випуску “Подільянина”³¹.

Урешті “Комісійка” успішно виконала ту місію, яку на неї було покладено: “Подільянин” став лідером кам’янецької преси. Звісно, цьому значною мірою прислужилися якісні журналістські матеріали. Але “Комісійка” допомогла набагато швидше завоювати читачький ринок краю. Вона і сьогодні залишається однією з найпопулярніших рубрик “Подільянина”.

Критичним у долі “Подільянина” виявився 2011 рік. 24 травня помер незмінний головний редактор “Подільянин” Віталій Бабляк³². Редакційний колектив очолила його дружина Алла Вікторівна Бабляк, яка до того була першим заступником головного редактора. 25 листопада 2011 р. вісім журналістів, що працювали в “Подільянині”, зареєстрували нову газету “Кам’янецький часопис Ключ”. 26 грудня 2011 р. всі вони (Сергій Сокальський, Тетяна Девіна,

Світлана Федоришина, Тетяна Шуханова, Наталія Яцемірська, Наталія Марковська, Наталія Галагодза та Олег Будзей), за взаємною згодою сторін, припинили роботу в редакції “Подільчина”³³. Перше число газети “Кам’янецький часопис Ключ” побачило світ 3 лютого 2012 р.³⁴ Щоправда, через чвари серед засновників нового видання, які розділилися на два непримиренні табори, Олег Будзей уже 12 березня 2012 р. повернувся до звичної роботи в “Подільчині” над історичною тематикою. А тим часом основний тягар організаційної роботи в “Подільчині” ліг на плечі головного редактора Алли Бабляк, його заступника Ольги Міркотан і Наталії Ярової. Колектив поповнився молодими журналістами. Серед них Ганна Смирнова, Тетяна Дика (випускниці факультету української філології та журналістики Кам’янець-Подільського національного університету), Галина Михайльська, Віталій Горбуленко, Володимир Образцов.

26 грудня 2012 р. “Подільчині” відсвяткував 20-річчя. До цього дня було випущено книгу “Ми пишемо історію”. Упорядником видання, автором історичних і біографічних статей, а також вступних слів до розділів став Олег Будзей. Перший розділ розповідає про народження та становлення “Подільчина”. Основну частину книги присвячено Віталієві Бабляку – ініціаторові заснування “Подільчина” та його головному редакторові у 1992–2011 рр. Завершальний розділ книги “Ще два “Подільчини” та інші” віддано висвітленню історії кам’янецької преси³⁵.

Того ж 26 грудня 2012 р. заступник головного редактора “Подільчина” Ольга Міркотан стала першим лауреатом журналістської премії ім. Віталія Бабляка³⁶.

У різний час відзнакою міського голови “За заслуги перед міською громадою” було відзначено п’ять працівників редакції: 16 січня 2008 р. – Віталія Бабляка й Ольгу Міркотан, 21 травня 2008 р. – Олега Будзея, 10 листопада 2008 р. – Тетяну Шуханову, 26 грудня 2012 р. – Аллу Бабляк. Ще двоє колишніх засновників і журналістів “Подільчина” були удостоєні цієї відзнаки, працюючи вже на інших посадах. Це директор міської друкарні Віктор Єрменчук – 31 серпня 2007 р., директор багатопрофільного навчально-реабілітаційного центру Олександр Доложевський – 14 червня 2012 р.³⁷ 31 травня 2011 р. відзнакою Кам’янець-Подільської міської ради “Честь і шана” посмертно вшановано Віталія Бабляка³⁸.

Публікації про працівників “Подільчина” подано на сторінках низки книг. Так, у матеріалах до енциклопедичного словника “Українська журналістика в іменах”, що регулярно видаються у Львові, вміщено енциклопедичні статті про двох журналістів “Подільчина” – Віталія Бабляка³⁹ й Олега Будзея⁴⁰. У третьому тому видання “Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка в особах” вміщено нариси про двох журналістів “Подільчина” – Віталія Бабляка⁴¹ й Ольгу Міркотан⁴².

Значний вклад “Подільчина” у розвитку подільського краєзнавства відзначив доктор історичних наук, професор Лев Баженов: “Практично немає такого

числа цієї газети, в якій не було би статей, нарисів, матеріалів, документів, хроніки з минувшини Кам'яниччини, які систематично доповнюють своєрідну популярну енциклопедію з історії краю, прищеплюють любов і шану до неї в своїх численних читачів. Постійно публікують історико-краєзнавчі матеріали співробітники редакції – журналісти Віталій Бабляк (головний редактор), Олег Будзей, Ольга Міркоган, Наталія Семенова (нині Ярова – О. Б.), Тетяна Шуханова та інші... Водночас газета “Подільнин” відкрита для історико-регіональних публікацій всіх поділлєзнавців, як місцевих, так і звідусіль”⁴³.

Примітки:

1. Сторожевский (Борис Николаевич) // Энциклопедический словарь / Издатели Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – Т. 31а: Статистика – Судостроительство. – СПб., 1901. – С. 710.
2. Подольский листок [Каменец-Подольск, 1881–1882] // Русская периодическая печать (1702–1894): Справочник. – М.: Гос. изд-во полит. лит., 1959. – С. 629–630.
3. Подольский Листок // Энциклопедический словарь / Издатели Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – Т. 24: Повелительное наклонение – Полярные координаты. – СПб., 1898. – С. 102.
4. Подольские Губернские Ведомости; Подольские Епархиальные Ведомости // Там же.
5. Е. С. Подольские типографии и издания (Исторический очерк) / [Евфимий Сецинский] // Подольские епархиальные ведомости. – 1903. – № 46. – 15 ноября. – Часть неофициальная. – С. 1386–1387.
6. Периодическая печать // Книжных магазинов товарищества М.О.Вольф известия по литературе, наукам и бблиографии: Иллюстрированный библиографический журнал. – 1900. – № 10–11. – Июль–август. – Книжная и литературная летопись. – С. 174.
7. Новые повременные издания // Книжный вестник: Журнал книжно-торговой, издательской и литературной деятельности в России. – 1901. – № 3. – Март. – С. 77.
8. Периодическая печать // Литературный вестник: Издание Русского библиологического общества. – Том 1. – Книжка 3. – СПб., 1901. – С. 394.
9. Приходько, В. Під сонцем Поділля: Спогади / Віктор Приходько. – Видання четверте. – Нью-Йорк; Мюнхен, 1967. – С. 127; Про дільність Митрофана Трублаєвича як кооператора див.: Кузіна, Б. Подвижники подільської споживчої кооперації початку ХХ ст. / Борис Кузіна // Зб. наук. ст. Чернів. нац. ун-ту ім. Юрія Федьковича. – Т. 10. – Чернівці, 2007. – С. 56–57.
10. “Подольнин” // Большая энциклопедия: Словарь общедоступных сведений по всем отраслям знания / Под редакцией С. Н. Южакова. – Т. 15: Пенька – Пуль. – СПб., 1904. – С. 330.
11. Адрес-календарь Подольской губернии. Составлен по сведениям, собранным к 15 сентября 1904 г. / Составил А. Крылов. – Каменец-Подольский, 1904. – С. 9, 12, 78, 83.
12. Памятная книжка Подольской губернии на 1911 год / Составил В. В. Филимонов. – Каменец-Подольск, 1911. – С. 20, 29, 66, 67.
13. Там же. – С. 77.

14. Там же. – С. 53, 65.
15. Шевцов, А. Издательская деятельность русских несоциалистических партий начала XX века / Алексей Шевцов. – Санкт-Петербург, 1997. – С. 145; Детальніше про дореволюційний “Подольнин” див.: Будзей, О. Перший “Подольнин” / Олег Будзей // Ми пишемо історію: До 20-річчя газети “Подольнин”. – Кам’янець-Подільський, 2012. – С. 99-102; Детальну розвідку про першого редактора “Подольнина” Бориса Плеського див.: Будзей, О. Перший редактор першого “Подольнина” / Олег Будзей // Там само. – С. 102-132.
16. Памятная книжка Подольской губернии на 1911 год. — С. 3 в блоке объявлений в начале книги.
17. Центральний державний історичний архів України, ф. 301, оп. 1, спр. 1631, арк. 37 зв.
18. Там само, арк. 38.
19. Периодическая печать в России в 1917 году: Библиографический указатель / Гос. публич. б-ка им. М.Е.Салтыкова-Щедрина; Сост. Т. С. Григорьянц, В. И. Лапко, Е. А. Николаева и др. – Ч. 2: Н-Я. – Л.: Публичная библиотека, 1987. – С. 65.
20. Романюк, М. М. Газета “Подольнин” (1941–1944 рр.) як український часопис / М. М. Романюк // Духовні витоки Поділля: творці історії краю: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 9-11 вересня 1994 р., м. Кам’янець-Подільський. – Хмельницький: Поділля, 1994. – С. 403-405. Див. також: Будзей, О. Другий із тезок / Олег Будзей // Ми пишемо історію. – С. 133-137.
21. Будзей, О. Так народжувався “Подольнин”: 3 травня – Всесвітній день свободи преси / Олег Будзей // Подольнин. – 2002. – № 18. – 3 травня. – С. 4. Розширений варіант цієї статті див.: Ми пишемо історію. – С. 6-9.
22. Про “Подольнин” п’ять років тому // Ми пишемо історію. – С. 10-16.
23. Подольнин. – 2012. – 21 грудня. – С. 1, 3-11, 15.
24. Якою буде нова газета?: Інтерв’ю // Кам’янець-Подільський вісник. – 1990. – 7 вересня. – С. 1.
25. Лист зберігається в приватному архіві автора статті.
26. Слово до читачів // Подольнин. – 1992. – 26 грудня. – С. 4.
27. Є така партія!: Шила в мішку не втаїш // Подольнин. – 1992. – 31 грудня. – С. 1.
28. “Вісника” редагуватиме Олег Будзей? // Наша справа (Кам’янець-Подільський). – 1994. – № 17. – 16 грудня. – С. 1.
29. Ми пишемо історію. – С. 13.
30. Долар вручено // Подольнин. – 1993. – 24 березня. – С. 1.
31. Бабляк, А. “Комісіонка” – моторний горбоконок “Подольнина” / Алла Бабляк // Подольнин. – 2012. – 21 грудня. – С. 15.
32. Пам’яті батька-капітана першої приватної газети на Хмельниччині... [Журналістика в особах] // Журналіст України. – 2011. – № 6. – С. 36-37.
33. ...поклали нову газету – під ялинку // Голос України. – 2011. – 31 грудня. – С. 3.
34. Ключ на старт! // Кам’янецький часопис Ключ. – 2012. – 3 лютого. – С. 1-2.
35. Будзей, О. “Подольнин” про “Подольнин”: Видано в Кам’янці / Олег Будзей // Подольнин. – 2013. – 4 січня. – Блок “Подольнин-ТВ”. – С. 2.

36. Будзей, О. Відгулявши у “Версалі”, рухаємося далі: Нам – 20! / Олег Будзей // Подолянин. – 2012. – 28 грудня. – С. 3.

37. Офіційний сайт Кам’янець-Подільської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kam-pod.gov.ua/index.php?do=static&page=nagr_mer. – Народжені відзнакою (Назва з екрану).

38. Будзей, О. Поляна для журналістів / Олег Будзей // Подолянин. – 2011. – 10 червня. – С. 3.

39. Чубай, У. Бабляк Віталій Петрович / У. Чубай // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Випуск 14. – Львів, 2007. – С. 11-12.

40. Чубай, У. Будзей Олег Васильович / У. Чубай // Там само. – С. 55-56.

41. Завальнюк, О. М. Віталій Петрович Бабляк / О. М. Завальнюк // Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка в особах. – Т. 3. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2008. – С. 745-750.

42. Гавришук, А. П. Ольга Сергіївна Міркотан (Шадріна) / А. П. Гавришук / Там само. – С. 772-777.

43. Баженов, Л. Alma mater подільського краєзнавства: Місто Кам’янець-Подільський – осередок історичної регіоналістики ХІХ – початку ХХІ століть / Лев Баженов. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2005. – С. 165-166.

Резюме

В статье рассказывается о первой в Каменце-Подольском частной газете “Подольский листок”, о неудачной попытке в 1901 г. издавать в городе частную газету “Подольнин”, о реализованных проектах издания “Подольнина” в 1910–1917 и 1941–1944 гг. Основное внимание уделено рождению и становлению частной газеты “Подольнин” в 1992–2012 гг.

Ключевые слова: газета “Подольнин”, Каменец-Подольский, частное дело.

Одержано 16 квітня 2013 року